

ROSSIYA IMPERIYASIDAN TURKISTONGA FOTOGRAFIYA SAN'ATINI KIRIB KELISHI

Inoyatov Jahongir G'opurjonovich

Chirchiq Davlat Pedagogika Instituti

doktoranti (PhD).

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada fotografiya san'atining Turkistonga qay tarzda kirib kelishi haqida ilmiy mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: fotografiya san'ati, ilmiy mulohazalar.

Kamera ixtiro qilinganidan ko'p o'tmay, uning "mo'jizasi" Markaziy Osiyo tarixini o'rganishda muhim manba bo'ldi. Fotosurat birinchi bo'lib ushbu sohada 19-asrning o'rtalarida P.P.Semenov boshchiligidagi ekspeditsiya tomonidan ishlatilgan. Markaziy Osiyo tarixi haqidagi ko'plab muhim va qiziqarli tarixiy ma'lumotlarni Turkiston albomidagi fotosuratlarda topish mumkin. Turkiston albomi Turkiston general-gubernatorining buyrug'i bilan tuzilgan va 1874 yilda general K.P. fon Kaufmann talabi bilan juda katta fotosuratlar to'plamini tashkil etildi. "Turkiston albomi" - bu fotosuratlar va rangli rasmlar albomi. 1871-1872 yillarda Turkiston general-gubernatori K.P.Kaufmannning topshirig'iga binoan etnograf, sharqshunos A.L.Kun (1840-1888) tomonidan tayyorlangan. "Turkiston albomi" 447 bet, 1262 ta fotosurat va rasmlardan iborat.

Ushbu albom hunarmandchilik, arxeologiya va tarix bo'limlariga bo'lingan. "Turkiston albomi" da 19-asr o'rtalarida qo'l san'atlari; xo'jalik turlari, urf-odatlar va marosimlari, o'zbeklarning antropologik turlari, shahar va qishloq hayoti, shahar va vodiylarning manzaralari. Ko'pgina tasvirlarning maqsadi mahalliy xalqni vahshiy va

qoloq odam sifatida ko'rsatishdir. "Turkiston albomi" 7 nusxada tayyorlangan. Bir nusxasi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nodir kitoblar bo'limida saqlanadi. O'rta Osiyo, ya'ni Turkistonning birinchi rangli fotosuratlar dastlab rus fotografi Sergey Prokudin Gorskiy (1863-1944) tomonidan olingan.

Sergey Prokudin Gorskiy Turkiston manzaralari, uning aholisi hayoti to'g'risida yuzlab fotosuratlar oladi. U imperator Nikolay II imperiyasining qanchalik keng hududlari va rang-barang xalqlari bo'lganligini namoyish etish uchun fotogalereya panoramasini yaratmoqchi edi.

Fotosurat kundalik hayotimizda uzoq rivojlanish yo'lidan o'tdi: daguerreotip XIX - XXI asrning zamonaviy raqamli fotosuratlaridan bir asr oldin. Texnik idoralar ustidagi yagona bosmalardan o'tishga yordam berdi foto qog'oz ustida ommaviy replikatsiya uchun qovurg'a plitalari, o'rniga millionlab fotosuratlar olish uchun raqamli texnologiyalar keldi Fotografiya tarixini o'rganish faqat kompleks yordamida Foyalanish mumkin. Fotosuratlar, kashfiyotlar natijasida, ilm-fanning turli sohalarida ishlab chiqarilgan, yangi ta'sir ostida rivojlanayotgan-kimyoy, fizika, optika va so'nggi o'n yilliklarda texnologiyalari fan tarixining bir qismi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin. Shu bilan birga, fotosurat fanda vizual usuli sifatida qo'llaniladi.

XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab Blastolegiyasini Godar fotografiya astronomiya sohasida kashfiyotlar qildi, u tibbiyot, etnografiya, geografiya, arxeologiya, biologiya va boshqalarda qullanildi. faol marta-sud va harbiy fotosuratlarini suratga olingan. Professional fotografiyaning shakllanishi iqtisodiyot bilan bog'liq Yangi kasblar paydo bo'ladi (fotograf, Retoucher), ishlab chiqarish va sotishga ixtisoslashgan korxonalar va do'konlar fototovarlar shakillandi. Fotosuratlar umumiy soliq tizimiga kiritilgan.

Siyosiy vaziyat fotografiya faoliyatiga ham o'zgarishlar kiritdi organlari tomonidan oylik nazorati, foto suratlarini tarqatishni taqiqlash-siyosiy jinoyatchilarning fotosuratlarini ko'rish va ob'ektlarni suratga olish podsho oilasining vakillarini rasmlarni ko'paytirishni tartibga solish Suratga olish jarayonini arzonlashtirish,

fototexnika rivojiga hissa qo‘shdi. fotofillik kabi hodisaning paydo bo‘lishi. Sevimli mashg‘ulotlarning yangi shakli kundalik hayot tarixi kontekstida ko‘rib chiqilishi mumkin. xotira uchun fotosuratlar almashinuvi, foto arxivlarini shakllantirildi fotografga oilaviy tashriflar, uying ichki qismi o‘zgaradi. Daguerrotiplar va fotosuratlar yozma portretlari osilgan. Tasviriy san’atdan farqli o‘laroq fotosuratlari turli xil ijtimoiy odamlar uchun mavjud kelib chiqishi va o‘zgarmasligi bilan farqlanadi fotofillik fotografiyaning ommaviy shakllanishiga yordam berdi so‘nggi chorakda Rossiya imperiyasining ko‘plab shaharlarida skich jamiyatlari shakllandi.

XIX-XX asr boshlari. Bugungi kunda fotosuratni qayta tiklash jarayoni mavjud jamiyatlar va ularning aksariyati o‘zlarini o‘sha Orga vorislari deb bilishadi oxirida yaratilgan asarlar fotografiya va san’at o‘rtasidagi munosabatlar va birinchi navbatda rasm badiiy san’at kabi yo‘nalishning rivojlanishiga olib keldi. Fotosurat natijasi ekanligini tan olish shaxsning ijodiy ishi zarurat masalasini tushunishga olib keldi! mualliflik huquqi fotograf himoya qilish. Ijtimoiy siyosat tizimida fotografiya tarixini har tomonlama o‘rganish mintaqaning tik va madaniy hayoti tarixshunoslikni kengaytirishga imkon beradi ushbu masalaning rivojlanishi va ayni paytda rivojlanishga hissa qo‘shish. Bir qator yozma ishlar faoliyatni yoritdi individual fotograflar va fotografiya muassasalari ko‘rib chiqildi fotografiya jamiyatining faoliyati rivojlandi fotografik ishlarni o‘rganish mumkin faqat Butunrossiya fotosuratining rivojlanishi kontekstida.

A.S.Vartanov ingliz yozuvchisi P.Pollakning “1983 yilda rus tilida nashr etilgan “fotosuratlar tarixi” deb yozgan fotografiya nazariyasi faqat yaqinda, rivojlana boshladi urushdan keyingi yillarda Turli mamlakatlarda aynan shu vaqtda paydo bo‘ld Mahalliy fotosuratlar va chet ellarga bag‘ishlangan jonli kitoblar fotografik maktablar rivojlandi. Rossiyada fotosuratlar tarixi bo‘yicha birinchi asarlar XIX asr oxirida nashr etiladi biroq, asrlar davomida “fotosuratlar Byulleteni” jurnalining muharriri “to‘rt ism-uch davr” asarida shunday deyilgan:” rus adabiyoti fotosurat tarixiga oid asarlardan deyarli butunlay mahrum bo‘lgan diyishadi. Foto tarixi- grafika-bu

uygʻonishni talab qiladigan fotografik adabiyot boʻlimi-Rossiya jamiyatiga qiziqish va biz koʻrib turganimizdek, mutlaqo yoʻq Biroq, XIX asr oxirida foni tahlil qilishda birinchi urinishlar paydo boʻldi statistik maʼlumotlar asosida Rossiyada topografik faoliyat. Haqida “fotografik xabarchi” sahifalarida bosh harf ostida yashiringan muallif- lami V. Y., 1890 yil Sankt-Peterburgning bir kunlik aholini roʻyxatga olish asosida tahlil ijtimoiy, yosh va tender boʻyicha fotografik hamjamiyatni birlashtiradi Keyinchalik Bir qator asarlar davriy nashrlarda mualliflikni koʻrsatmasdan nashr etilgan.Ushbu tadqiqotlar amaliy jihatdan hisobga olgan holda yozilgan fotografik hamjamiyat tomonidan ilgari surilgan takliflarni amalga oshiradi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI: (REFERENCES)

1. Аркестанский альбом. 1871-1872. В 4-х частях. По распоряжению Туркестанского Генерал-Губернатора К. П. Фон Кауфмана I-го. Точное воспроизведение издания: Спб. 1873 г. 16 с.
2. Липский В.И. Горная Бухара: Результаты трехлетних путешествий в Среднюю Азию в 1896, 1897 и 1899 годах. 4.1-3. СПб., 19021905. -4.1. - 318 с.; 4.2. - С.319-541.; Ч.3. - С.542-735.
3. Императорский фарфоровый завод 1744-1904. СПб., издание управления Императорскими заводами, 1906.. 460 с.
4. <https://www.loc.gov/exhibits/empire/ethnic-ru.html>